

de baaierd

TIJDSCHRIFT VOOR ZEEUWSE LITERATUUR

2023 - jaargang 2/#2

Frits van Oostrom

Rezan Habash

Rinus Spruit

Adriána Kóbor

Heleen van den Hooven

Micha Braaksma

Rob Haster

Nikki Petit

Jan Zwemer

Tijs van Bragt

Jasmijn Verhoef

Michel Dijkstra

J.C. van Schagen

Jos Rouw

Coby Aarnoudse

Kris Terwindt

Rodaan Al Galidi

Redactioneel

Joyce Pijnenburg

Het is de speeltuin
die rechts van de boom staat,
tegenover de zolder
waar we vanaf de derde verdieping
als kinderen kijkend
speelden met een legostad zó groot,
waar onze maatschappij –
de drijfveer was plezier
sprekend een eigen taal
en we zochten naar niets
in ons oordeelloos bestaan
we groeiden en we dwaalden
naar volwassenheid.

Beste lezer, beste abonnee,

Ik schrijf dit redactioneel enkele uren na de vierde editie van ons letterenfeest Oersoep en citeer de in Vlissingen opgegroeide Suzanne Krijger. Samen met componist Pien Logtens stal de twintiger onze harten met een fusie van *spoken word* en pianospel. Naast dit duo stonden nog vier andere schrijvers dit weekend op het podium. We presenteerden de drie gezellen van het Baaierdgilde '23: Kris Terwindt (fictie), Rezan Habash (poëzie) en Heleen van den Hooven (fantasy). Tot slot kwam meesterschrijver Frits van Oostrom vertellen over een 13e-eeuwse Zeeuwse natuurencyclopedie met – voor onze begrippen – komische randjes. In het tijdschrift dat voor je ligt kun je (na-)genieten van het werk van de Baaierdgezellen én van een interview met Van Oostrom.

6 Hoe word je groot en blijf je toch spelen? Dat was de inzet van het stuk waarmee Krijger en Logtens afgelopen weekend de zaal omverbliezen. Ook De Baaierd wordt langzaam volwassen. We hopen volgend jaar een relatief permanente reizende woordspeelplaats te zijn geworden. Ons schrijversgilde is in 2023 uitgebreid: we organiseren drie nieuwe programmasoorten, waaronder werkplaatsen. Daarin wordt gespeeld met verschillende genres en staat de ontmoeting tussen schrijvers onderling centraal. En met succes! Afgelopen september bijvoorbeeld, tijdens Film by the Sea, leerden al enigszins bedaagde fictieschrijvers van een paar tieners hoe je een rap in elkaar zet, en dat je helemaal je eigen taal mag spreken – zolang je dat met flow, ritme en vooral overtuiging doet. Werkplaatsmeesters Cycz en Donson zetten de toon, maar de jonge aspirant-rappers ontpopten zich vrijwel onmiddellijk tot uitstekende hulpbegeleiders.

Ook tijdschrift *De Baaierd* groeit. Dit najaar verwelkomden we maar liefst vijf nieuwe redactieleden. Ze gaven het dwalen naar volwassenheid meteen een welkome impuls. De structuur van onze legostad is verstevigd: voortaan vind je op de rode labels bovenaan de bladzijdes niet langer genres maar rubrieken, en in elk nummer komt een thematisch katern waar alle genres welkom zijn. In dit nummer draagt dat katern het thema 'Zeeland'. Je vindt er alleen gedichten, maar dat is volstrekt toevallig. Schrijf je zelf ook en wil je iets inzenden voor het eerste nummer van volgend jaar? Bereid je alvast voor op een écht Baaierd-thema... Chaos!

Diepte in het heden

Schrijversgesprek met Frits van Oostrom

Joyce Pijnenburg i.s.m. Hein van Kemenade

Na meer dan 40 jaar werkzaam te zijn geweest als hoogleraar, eerst aan de Universiteit Leiden daarna als universiteitshoogleraar in Utrecht, ging de veelgelezen Neerlandicus en mediëvist Frits van Oostrom dit jaar met emeritaat. Ook verscheen zijn boek *De Reynaert: Leven met een middeleeuws meesterwerk*, over het dertiende-eeuwse "Van den vos Reynaerde", ofwel dé Reynaert.

De Reynaert werd ergens tussen Gent en Hulst geschreven door een nog onbekende schrijver genaamd Willem. Tussen de vele verhalen van de sluwe vos die het hele dierenrijk bedotte, is deze versie volgens de kenners de briljantste. Het is ook de gruwelijkste van al: in geen andere is Reynaert zo wreed. Wat maakt dit berijmde verhaal tot een meesterwerk, en hoe kan het nog zo 'hedendaags' klinken?

De Baaierd nodigde Van Oostrom uit naar Zeeland te komen voor twee literaire programma's. Over de Reynaert sprak hij bij Zeevonken, georganiseerd door de Oostkerk en boekhandel De Drvkkery in Middelburg; bij Baaierdprogramma Oersoep vertelde hij over het dertiende-eeuwse "Der naturen bloeme", geschreven door Jacob van Maerlant in opdracht van de Zeeuwse heer Nicolaas van Kats.

Ook voor het tijdschrift mochten we Van Oostrom interviewen. Joyce Pijnenburg, zelf historicus van filosofie en mystiek, ging naar zijn woonplaats Delft voor het gesprek. Van mederedacteur Hein van Kemenade, al 40 jaar werkzaam in de literatuur en óók fan van Van Oostroms werk, nam ze vragen mee. Het gesprek werd meermaals onderbroken door de AI op Van Oostroms telefoon. "Even geduld. Siri weet veel," stelde ze. Beide historici trokken hun wenkbrauwen op.

De Reynaert staat vol met dubbelzinnigheden, slimheden. Als we de vraag moeten beantwoorden waarom De Reynaert een meesterwerk is denk ik zelf, na het lezen van jouw boek: de lezer wil zich vereenzelvigen met die slimme vos. Elke lezer wil zo slim zijn.

Het is een werk dat, als je er goed over nadenkt, heel wat dieper gaat dan alleen een dierenverhaal te zijn over een vos die iedereen te slim af is. Maar dit zijn inderdaad wel de kanten die hem aantrekkelijk maken: zijn superieure intelligentie en ook zijn geestigheid. Want hij is vaak heel geestig. Als het verhaal niet zo om te lachen was, was het ook niet zo'n succes geworden. En dat lachen, dat is dan zelf ook weer

dubbelzinnig, want je lacht óók om wreedheden, om andermans leed. Je denkt: wat is hier eigenlijk om te lachen, en toch kun je het niet tegenhouden. Dát is die fascinerende Reynaert-figuur. Je vergeet bijna, of je vergeeft het, dat hij toch ook wel wreed is.

Dat is de val die de schrijver voor ons gezet heeft, toch? Hij laat je zien wat er met je gebeurt als je meegaat in het verhaal van deze antiheld. Dat je zo wilt zijn als iemand die verkracht en moordt.

Ja. Kijk naar die Koning Arthur-verhalen. Prachtige verhalenrijkdom, maar ze zijn natuurlijk tamelijk optimistisch en zelfs een beetje utopisch, met veel krachtige ridders. Ja, er spelen ook conflicten en er zijn spanningen, het zijn niet alleen maar heldenverhalen. Maar het zijn au fond toch wel hele hoogstaande mensen met een hoge ridderlijke erecode. Daartegenover is die Reynaert dan behoorlijk ontluisterend. Hoe de mens zou moeten zijn, dat lees je bij Koning Arthur en hoe hij ís, dat lees je bij de Reynaert.

Als de Reynaert niet zo om te lachen was, was het niet zo'n succes geworden. Je vergeet bijna, of je vergeeft het, dat hij toch ook wel wreed is.

Het is een van de vroegste teksten die de achterkant van het recht laat zien. Je hoort wel eens: het is een jungle bij Koning Nobel, maar dat is niet helemaal waar. Er zijn gewoon regels en wetten en procedures en die kennen ze ook. En dat vind ik ook wel leerzaam aan de Reynaert – dat heeft misschien ook wel met mijn eigen mensbeeld te maken, hoor – je kunt regels verzinnen en codes en protocollen tot je blauw ziet, maar als mensen zich er als individu op de kritieke momenten niet aan houden, dan zal het niet werken. En die mens is natuurlijk toch vrij zwak.

De Reynaert doet je nadenken over vragen als: Hoe werkt het met de macht? Hoe gaan mensen om met verleiding en verantwoordelijkheid? Alle tegenstanders van Reynaert gaan voor de bijl. Het is toch ook wel fantastisch om te bedenken dat iemand 750 jaar geleden de mens al zo in de gaten had.

Veel wetenschappers zijn en waren gefascineerd, zelfs bezeten door de Reynaert. Dat is ook een van de onderwerpen van je boek. Is bezetenheid volgens jou een kenmerk van een goede historicus?

Een zekere bezetenheid is voor wetenschap wel gewenst, denk ik. Het is op zichzelf natuurlijk ook wel mooi, als mensen heel gepassioneerd zijn. De astronomie bijvoorbeeld is puur nieuwsgierigheid-gedreven. Er is niet een concreet risico dat op het spel staat en de praktische toepassingen, met alle respect, zijn heel bescheiden. Maar het

is een van de oudste wetenschappen omdat mensen zich altijd hebben afgevraagd: wat is daar? En zijn er daar meer van dat soort dingetjes of planeetjes? Nou, zo mag je ook naar het verleden kijken (trouwens, een astronoom kijkt ook naar het verleden). Eigenlijk heeft dat als vorm van wetenschap geen verdere rechtvaardiging nodig. Zoals kunst ook geen verdere rechtvaardiging nodig heeft. Een waarde in zichzelf, er hoeft helemaal niets aan toegevoegd te worden – niet per se.

Maar als je geschiedenis op deze manier benadert – je neemt dan jezelf mee en het slaat ook op jezelf terug – dan is het ook wel interessant om het verleden als spiegel te zien, voor parallellen en contrasten. Het zet je aan het denken. Er komen geen oplossingen uit voor het heden, maar het maakt wel dingen duidelijk. In een recensie las ik ooit: *Good history leaves you reflecting about the present as well as the past*. Dat is een geliefkoosd motto voor me geworden. Het succes van mijn werk, dat weet ik inmiddels wel, heeft juist ook met die nu-gerelateerdheid te maken.

Cultuurhistorisch bewustzijn, dat is dat je diepte in het heden ziet.

Dan is de geschiedschrijving meer waard dan de waarde op zichzelf. De bekendheid met waar we precies vandaan komen, vind je dat niet een belangrijk element?

Natuurlijk. Ik probeer het mijn studenten ook voor te houden: een van de competenties die ze moeten ontwikkelen is cultuurhistorisch bewustzijn. En als ze dan vragen wat dat precies betekent zeg ik: dat is dat je diepte in het heden ziet. Ik bedoel, je leeft in het heden. Maar waarom is Delft, om het even simpel te houden, een stad met een bepaalde aard? Nou, dat kan je alleen maar begrijpelijk maken door naar het verleden te kijken.

**Ook déze wetenschap is heel interessant.
Het is niet alleen maar de oerknal.**

Die diepte is er ook in dit laatste boek, een afscheidsboek als het ware – en een ode aan de historiografie, want het toont hoe avontuurlijk het werk is, je neemt de lezer mee langs al die verschillende collega's met liefde voor de Reynaert, en laat zien dat die individuele fascinaties in de wetenschap samenkomen.

Ja. Mijn vrouw zei ook, toen ze het manuscript las: opmerkelijk hoe ontzettend verschillend al die wetenschappers zijn. Het zijn allemaal Neerlandici gespecialiseerd in middeleeuwse literatuur. Je zou zeggen, een bepaald slag. Dat is dus helemaal niet zo en zeker met de Reynaert kun je zo veel kanten op, dat de een dit zal beklemtonen, de ander dat. Het zijn verschillende invalshoeken. Die heb ik geprobeerd een beetje te synthetiseren.

En het was inderdaad óók mijn bedoeling om lezers te laten zien: ook déze wetenschap is heel interessant. Het is niet alleen maar de oerknal.

**Overdracht van kennis en, mag het zijn, ook inspiratie –
ik weet niet wat de zin van het leven is,
maar het zit hem denk ik toch wel hier in.**

Ik krijg dan ook de indruk dat je een onderwijzer bent met een missie. Hein van Kemenade wil wel meer weten over jouw leraarschap. Heb je het met plezier lesgeven meegekregen van je eigen leermeesters?

Ja, dat speelt vast een rol. Ik heb echt heel veel te danken aan leraren, met name meester De Zoeten en professor Gerritsen.¹ Ik vind het dan ook interessant. Voor de één is een bepaald iemand een ideale leraar en dat kan voor de ander heel anders liggen. En dat is ook maar goed, dat is persoonlijk. Bijvoorbeeld: bijna al mijn belangrijke leraren waren mannen, daar heb je dan als jongen niet zo'n probleem mee. Maar ik kan eigenlijk heel goed begrijpen dat bij wijze van spreken de jonge vrouw die naast mij zat blij was als Maartje Draak² kwam.

Maar, inderdaad: die dankbaarheid naar die leraren en de behoefte om dan zelf ook een beetje zo te zijn. Overdracht van kennis en, mag het zijn, ook inspiratie, van de ene generatie op de volgende – ik weet niet wat de zin van het leven is, maar het zit hem denk ik toch wel hier in. Dan kom je aardig in de buurt.

Als dit de zin van het leven is, zou iedereen een beetje leraar moeten zijn.

Ik denk ook dat veel mensen dat zijn. Als je terugblijkt op je leven, waar is het door

gevormd? Door inspirerende mensen – dat zullen toch veel mensen zeggen: iemand heeft me iets geleerd, daar heb ik wat aan, of: die heeft me op iets gewezen wat ik zelf niet kende.

Nog een vraag van Hein. Er zit veel seksualiteit in de Reynaert. Het verhaal staat volgens veel onderzoekers bol van de dubbele bodems en er staan ook vrij concrete verwijzingen naar seks in – zoals de pastoor die wordt gecastreerd door Tybeert de kat, tot ongenoegen van zijn vrouw (!). Zijn die seksuele toespelingen een bron van herkenning – Haha.

– herkenning voor de lezer! Het viel hem ook op dat er zoveel gekuiste versies zijn gemaakt. De prelaten moesten van de seksuele toespelingen niets hebben.

Vandaag de dag genieten mensen er juist van, en zeker mensen zoals ik, die tamelijk liberaal zijn – om niet te zeggen libertijns. Het is ook wel absurd om te bedenken dat die scène van de castratie, die altijd werd geschrapt, nu de best bekende uit de Reynaert is. Zozeer zelfs dat een collega van mij zich eraan begon te ergeren. Alsof de Reynaert niet méér is.

Ik vind het overigens erg grappig en ik zoek de humor ook op. Ik probeer zelf wel eens geestig te zijn. Soms ook te veel. Dan heb ik gelukkig een redacteur in de derde fase van het schrijfproces, die zegt: nou, dit is helemaal niet zo grappig, dit zou ik er maar uithalen.

**In middeleeuwse literatuur moet je
de psychologie afleiden uit de handeling.**

Het is niet alleen geestigheid, misschien. Is die seksualiteit niet ook een onderdeel van de psychologie van de Reynaert? De menselijke zwakten lijken me in het verhaal te worden bestudeerd. Ik zou geneigd zijn om te zeggen dat er in de westerse geschiedenis veel meer inzicht was in driften en in de psyche dan we ons vaak voorhouden.

Ja, het werd misschien niet altijd opgeschreven, maar het was er wel. Ik denk ook helemaal niet dat mensen vroeger minder intelligent waren dan wij. Alleen, wij hebben nu natuurlijk een hele hoop wetenschappelijke literatuur.

Het is wel een interessant thema. In die middeleeuwse literatuur wordt betrekkelijk weinig gepsychologiseerd als je dat vergelijkt met moderne literatuur. Daar kan het natuurlijk eindeloos doorgaan. In middeleeuwse werken moet je de psychologie afleiden uit de handeling. Als je nu wil laten zien – zoals Iris Breetveld heeft gedaan³ – dat Reynaert een psychopaat is, dan kun je een hele index afvinken. Maar alles wijst erop dat hier een auteur aan het werk was die dat type mens al kende.

Een andere dertiende-eeuwse grootheid is Hadewych. In een e-mail vertelde je me dat je misschien een volgend boek gaat wijden aan deze mystica. In haar werk is de erotiek sterk aanwezig, maar op een heel andere manier dan in de Reynaert.

Ja, of in ieder geval komt het erin voor. Ik moet ook een beetje voorzichtig zijn. Ik ken nog niet eens al haar werk echt goed. Nadat ik het allemaal gelezen heb, beslis ik pas of ik hiermee doorga. Want ik moet wel het gevoel hebben dat ik hier écht iets mee kan. Al is het ook spannend om iemand te proberen te begrijpen die in veel opzichten ver van je afstaat.

En Hadewych is een ongelooflijk fenomeen, wereldwijd. Dat is niet toevallig, want je kunt er bijna geen middeleeuwse dichteres naast plaatsen, ze zijn niet vaak zo scherp en zo compromisloos. Er zitten ook zoveel kanten aan: de rol van de vrouw in de kerk, de visioenen en de psychologie daarvan, het schrijverschap. Op zichzelf, als ik zou denken dat mijn werk zou zijn: een boek over Maerlant,⁴ een boek over de Reynaert en een boek over Hadewych – nou, dan heb je niet voor niets geleefd, in dit vak.

Ze zou het wel verdienen, vind ik.

Als je, net als bij de Reynaert, zou gaan kijken naar wat wetenschappers vóór jou hebben gedaan, dan kom je waarschijnlijk heel wat feministisch onderzoek tegen. Een verslag daarvan zou al interessant zijn.

Zeker, dat is ook zo. Die feministische dimensie, ik heb daar in *Stemmen op schrift* wel over geschreven, maar ik heb daar zin in. Om dat nog meer uit te werken.

**Hadewych is een ongelooflijk fenomeen, wereldwijd.
Je kunt er bijna geen middeleeuwse dichteres naast plaatsen,
ze zijn niet vaak zo scherp en zo compromisloos.**

In Hadewychs werk lijkt me de erotiek de drijvende kracht.

Ja, in bepaalde passages vind je die erotiek. Het is absoluut zo in hoe zij over Christus schrijft, daar zit toch een heel sterk erotisch element in – heel gewaagd toch ook in die tijd, moet je aannemen. Dat wordt nog lastig, want sommigen zeggen: hysterie. Dat is een diagnose die nu niet meer mag, maar waarvan sommige medici tegen mij hebben gezegd: het is er wel.

Ik herken wel dingen als ik Hadewych lees, maar ik noem mezelf niet hysterisch. Ik kan me ook ergens voorstellen dat iemand die zichzelf als bruid van Christus ziet en heel goed kan denken, schrijven, verbeelden, dat die dan dát allemaal gaat ervaren.

Ja, ja... dan is het een fantasie.

**Ik ben bij elk nieuw boek bang dat recensenten zullen schrijven:
hij heeft mooie boeken geschreven, alleen deze keer niet.**

De bezetenheid. Het is een thema dat speelt voor lezers van goede literatuur, voor personages in literatuur, en voor schrijvers van en over literatuur. Ben jij nog steeds bezeten door je onderwerpen?

Terugblikkend kan ik zeggen dat ik mezelf er ook wel eens over verbaas dat ik als achttien-, negentienjarige enigszins bezeten raakte van de middeleeuwse literatuur en van alles wat je daarmee kon doen en dat dat nu, vijftig jaar later, nog steeds wel zo is. Ik heb me er nooit van afgekeerd. Ik had even het idee, en je zegt het ook wel terecht: *De Reynaert* is in zekere zin een afscheidsboek. Optie één is: laat dit het laatste boek blijven. Ik kan het in de allerbeste omstandigheden doen, er heeft waarschijnlijk nog nooit een Nederlandse alfawetenschapper zulke goede werkomstandigheden gehad als ik heb – en niettemin is het toch heel zwaar. Er komt ook een moment dat je kunt denken: daar staat een heel mooi oeuvre, het is klaar. Ik hoef het niet meer te doen. Hiervóór hoefde ik het ook niet te doen maar was de drang gewoon heel sterk. En, zoals de Amerikanen ook zeggen: *Don't push your luck*. Ik ben bij elk nieuw boek bang dat recensenten zullen schrijven: hij heeft mooie boeken geschreven, alleen deze keer niet. Dat zou ik heel erg vinden, dan heb je al die moeite gedaan en is het kennelijk niet gelukt. Dus ik houd nog steeds rekening met de optie dat dit het blijft.

Denkend over iets nieuws dacht ik in eerste instantie: laat ik eens iets heel anders gaan doen. Ik zat een tijdje op de lijn een boek te maken over wetenschapsgeschiedenis, voornamelijk de recentere geschiedenis – ik ken veel wetenschappers.

En toen had ik voor Louvain-la-Neuve, waar ik deze maanden gastcolleges geef, bedacht dat ik college over Hadewych zou geven en raakte ik toch weer zó gefascineerd door die figuur. Wat een fenomeen is dat! Waardoor ik weer helemaal terugkeerde naar een boek over Middelnederlandse letterkunde, in casu Hadewych.

over Middelnederlandse
taal & literatuur

¹ Zie ook Van Oostrom, F. (2023), *De Reynaert: Leven met een middeleeuws meesterwerk*, Amsterdam: Prometheus, blz. 28-51.

² Maartje Draak was hoogleraar Keltische taal- en letterkunde aan de Universiteit Utrecht.

³ Breetvelt, I. (2022), "Reynaert als psychopaat: Reynaert de vos vanuit forensisch-psychologisch perspectief beschouwd", *T* 35, 141-184.

⁴ *Maerlants wereld* (1996) handelt over Jacob van Maerlant, een andere grote schrijver van de Nederlandstalige dertiende eeuw. Van Oostrom won er de AKO-literatuurprijs mee.

Waaanzin

Rezan Habash

Hij heeft veertig jaar gezwegen
en toen hij wat zei,
smeden ze zijn tong af
en ontnamen hem het zicht.

De nacht heeft geur, smaak en kleur
... smaak van waaanzin
... en de dag is doof en stom.
Een raam, tralies,
silhouet van een halve maan.

Ze zei: “Als ik zie waarvan ik hou,
dan kijk ik met jouw ogen.
En als ik zie wat ik haat,
weet ik zeker dat het mijn ogen zijn.”

De zon kroop
in haar kopje zwarte koffie.

Mijn hart

Rezan Habash

Wat kan mijn hart doen?
Mijn hart dat verslaafd is aan jou...
De nacht is te kort
om ons te verbinden.
Ik heb het duister van de wolken
en jij de regen.
Ik heb de woede van de golven,
jij de stilte van de zee.
Ik heb de bladeren van de herfst,
jij de dans van de bomen.
Ik heb één geliefde,
jij hebt de liefde van iedereen.

Duif

Rezan Habash

De duif wist niet dat ze sliep,
ze rouwde van zonsopgang tot de
middag.
Mijn geliefde merkte niet
dat ze huilde om haar geliefde die
haar verliet.
De volgende ochtend
viel het geluid van katten
op de troon van de duif.
Ze werd door de meeuwen naar haar
laatste rustplaats gebracht.
En toch,
mijn verzen slapen met ontblote
borst.

Afscheid

Rezan Habash

Oh, zondaar, omarm de zee.
 Misschien reinigt hij jou van je zonden.
 Vraag genade voor de ingewanden
 die je aan de vissen serveerde.
 Wees niet bang voor de golven als ze je slaan,
 want klappen zijn genade voor de zwakken
 en wijsheid voor het lot.

Laat mijn ziel zijn als een lijk in de open oceaan.
 Maak van mijn ogen een vuurtoren voor meeuwen.
 Maak van mijn stem een melodie.

Een verloren gezicht en duizend geheimen,
 en ik zag alleen
 het verwilderde gezicht van mijn moeder.

Vóór het afscheid
 een doodlopende weg, ondanks het brede land.
 Een smal plafond, ondanks de grote lucht.
 Een bleke stem, ondanks mijn schreeuw.

Ach, konden de dagen mij maar terugbrengen
 naar onze veranda..., naar de waarzegster in de zigeunerhut.
 Dan zat ik op de stoep van ons huis
 en telde ik met mijn broers
 de auto's, de voorbijgangers.

Vingerafdrukken van ons verdriet op onze deur
 en onze vreugde heeft ons verraden.

Damascus

Rezan Habash

Er zit in mijn hoofd... een stad die nooit slaapt!
 Haar mensen slechts schaduwen van mensen.
 Daar waar rust en vrede is, sterven liefde en vrede.
 Daar worden zuigelingen gedood, terwijl ze slapen.
 Daar huilt de moeder om wat er over is van haar kinderen tussen
 het puin.
 Engelen zijn het zat om de duisternis te vervloeken.
 Hyena's houden een toespraak voor honden,
 vossen bewaken wolven
 en sommige dieren applaudiseren voor ze.
 Daar, in Al Sham...
 Vrede aan jou, Sham.
 Jouw overwinning komt.

Laat me jouw stof inademen,
 zodat ik verslaafd raak aan je bestaan.
 Laat mij
 – al is het maar één keer –
 een wolk pakken
 en die kruisigen op de rietstengel
 om er de melodie van het bestaan in te blazen.
 O Sham, laat mij
 – al is het maar voor één keer –
 jou herinneren
 als de geur van viooltjes.

Elke ochtend

Rezan Habash

Niets liever wil ik dan elke ochtend
je lichaamsgeur op mijn kussen ruiken.
Ondanks de zomer
is mijn hart vol wolken.
... In het leven moet je geluk hebben, mijn lief..
Waar breng je me heen
tussen wolken en regen?
Jij, die in mijn hart leeft en mijn ziel bezit.

Oh, jij die weet van mijn aanbidding.
Ik ben van jou.
Jij die de hartslog voor mijn hart geschapen heeft.
Mijn hart is van jou.
Jij die verlangen geeft aan mijn liefde.
Mijn liefde is van jou.
Oh, jij van wie de stemmen mijn hart verwarmen.
Mijn stem is van jou.

Rezan Habash

(1985, Aleppo) is een van de Baaierdgezellen van 2023. Na jaren in het Arabisch en Koerdisch gedicht te hebben, richt hij zich sinds hij in Middelburg woont ook op de Nederlandse taal. Habash is afgestudeerd in de bedrijfskunde. Hij is tevens fotograaf en vrijwilliger voor het Pennywafelhuis in Middelburg en hij verbindt zich aan allerlei artistieke projecten in Zeeland. Meesterschrijver Rodaan Al Galidi bereidde Habash voor op zijn optreden voor Oersoep (november 2023). Deze reeks gedichten werd vertaald door Hafida Ball en bewerkt door Rodaan Al Galidi.

Souffleur des levens

Rinus Spruit

Willem Zinkstok was een stoere jongeman die een mooie baan had als magazijnbediende in de Rotterdamse haven. Hij was tweeëntwintig jaar, een leeftijd waarop andere mannen vaak verkering hadden, aan trouwen dachten of zelfs al vader waren. Bij Willem was daar geen sprake van. Hij had een goede smaak en had oog voor de schoonheid en de aantrekkelijke uitstraling van vrouwen, maar juist dat bezorgde hem angst. Meisjes waren wezens die hij niet dichtbij liet komen. Hij durfde geen meisje recht in de ogen te kijken, maar ze maakten zoveel indruk op hem dat hij ze voor zich bleef zien. Hij had een kooi om zich heen gebouwd. Een hekwerk.

Willem wilde net als zijn broers en zussen trouwen en een gezin stichten, maar zijn meisjesschuwheid zat hem daarbij in de weg. Hij besloot hulp te vragen bij zijn huisarts omdat hij steeds meer versomberde en vereenzaamde. De huisarts stuurde hem naar een psycholoog. Die hoorde Willems verhaal aan en verwees hem op zijn beurt naar een psychiater. Daar was Willem blij mee. Een psychiater, dacht hij, zou zijn angst voor meisjes en jonge vrouwen kunnen wegnemen. Die had ervoor geleerd, jarenlang zelfs.

De wachtkamer zat behoorlijk vol toen Willem een week later de praktijk van psychiater Cardon binnentrad. Toch viel de wachttijd mee, de patiënten bleven kort binnen. Het zijn lichte gevallen, dacht Willem, de psychiater zal aan mij meer werk hebben.

Psychiater Cardon was een magere, brildragende zestiger. Hij zat achter een ouderwets bureau in een sober, vrij duister vertrek. Hij maakte een ouwelijke indruk. Hij past bij z'n meubilair, dacht Willem.

Op zijn bureau lag een stapel nieuwe schoolschriften met daarnaast een stapeltje schriften die zo te zien al in gebruik waren. Ook in een boekenkast lagen stapels schoolschriften.

Willem vertelde z'n verhaal zo duidelijk mogelijk en zonder omwegen. Dokter Cardon schreef ijverig in zijn schrift en stelde af en toe een vraag. Al met al duurde het consult ongeveer twintig minuten. Toen deed Cardon het schrift dicht en vroeg Willem na een week weer terug te komen. "Dan gaan we het plan van aanpak bespreken," zei hij.

Over die schoolschriften bleef Willem nog lang nadenken. Een geniale uitvinding, vond hij, het schoolschrift als patiëntendossier. Elke patiënt zijn eigen schrift. Het sprak Willem aan omdat hij als magazijnbediende ook veel met opbergsystemen te

maken had. Die schoolschriftmethode, vond Willem, is veel beter dan het werken met mappen en ordners. Hij had wel vertrouwen in zijn psychiater, die met zijn schoolschriftmethode liet zien dat hij de kracht van eenvoud wist te waarderen.

Bij het tweede consult had dokter Cardon het schrift voor zich op tafel liggen. Hij keek Willem enige seconden aan alsof hij zich afvroeg: wie is die man ook weer? Hij probeerde een verband te vinden tussen Willem en het schrift. Hij opende het, begon te lezen en zei na een paar tellen: “Ja!” Hij wist het weer. Hij ging door met lezen, knikte af en toe bedachtzaam en zei na enkele minuten weer: “Ja.”

“Meneer Zinkstok,” zei hij, “het is eigenlijk heel eenvoudig. Ik zal het u uitleggen. U hebt een deel van uw leven overgeslagen. De puberteit is een fase waarin de jongens achter de meiden aan zitten. Dat hoort erbij, dat moet gebeuren. Ook al is dat niet altijd even makkelijk.” Hij glimlachte even en keek daarna Willem doordringend aan.

“U, meneer Zinkstok, hebt dat ontweken. U bent er, uit angst, omheen gelopen. Maar je kunt niet straffeloos een belangrijke ontwikkelingsfase in je leven wegschuiven. Daar voelt u nu de resultaten van.”

Willem knikte.

“De oplossing is heel eenvoudig,” zei dokter Cardon. “U moet die periode inhalen. U moet alsnog achter de meisjes aan. De vrouwen.” Toen wachtte hij even en keek naar Willem, die wat verbouwereerd voor zich uit keek.

“Gaat u om te beginnen maar eens naar dansles,” zei de psychiater. “En zet door. Komt u me over een maand maar eens vertellen hoe het gegaan is.”

De eerste les

Zo kon het gebeuren dat Willem zich twee weken later met knikkende knieën ter dansles begaf.

Hij betrad de danszaal alsof het een arena was waar hij een strijd moest gaan leveren. Aan de beide lange zijden van de zaal waren stoelen geplaatst. Aan de linkerzijde hadden al enkele dames plaatsgenomen, aan de rechterkant zat een vijftal jongemannen te wachten op wat komen ging. Aan de korte zijde van de zaal was een bar waar nog plaatsen vrij waren. Willem liep eropaf en hees zich op een barkruk.

Dansleraar Canetti was inmiddels de zaal binnengetreten, met in zijn kielzog zijn assistente. Zij was een keurig geklede dame die alleen op de voorgrond trad als ze samen met Canetti danspassen moest demonstreren. Canetti was een rijzige gestalte van middelbare leeftijd, goed in het pak en met glimmende zwarte schoenen. Hij legde luid en duidelijk de regels van het spel uit, op zo’n manier dat zelfs de grootste sukkelaar het kon begrijpen. Hij is een persoonlijkheid, dacht Willem, iemand met

gezag. Willem zag hem als een soort scheidsrechter, een man van orde en discipline. Hij was daar blij mee. Dan kon het geen rommeltje worden. Hij zag Canetti als zijn beschermer, een dansleraar om op te leunen.

Het dansen kon beginnen. Er was een ruime keuze voor de heren, de dames waren in de meerderheid. Willem keek nog eens naar Canetti. Niet alleen diens schoenen glommen, zijn hele verschijning glinsterde: zijn kostuum, zijn huid, zijn ogen, zijn haren, zijn ring en zijn bril. Er kan niets misgaan, dacht Willem, en met vertrouwen liep hij in de richting van de wachtende dames om zijn keuze te maken.

Hij vroeg een tenger meisje ten dans. Blond haar, brildragend en naar schatting zo’n twintig jaar oud. Ze namen de danshouding aan. De hand van Willem trilde lichtjes toen hij hem op haar schouder legde. Hij hield de zweterige hand van het meisje vast en voelde hoe dichtbij ze was.

De muziek begon. Canetti telde de maat hardop en bracht de leerlingen de grondbeginselen van de foxtrot bij. Af en toe zette hij de muziek stil om uitleg te geven. Soms pakte hij zijn assistente erbij en liet zien hoe het moest en vooral hoe het niet moest. Die voorbeelden, wat overdreven fout uitgevoerd, veroorzaakten hilariteit, maar ze waren zeer leerzaam. Canetti gebruikte zijn assistente als was ze een stuk gereedschap. Hij hoefde zijn hand maar op te steken en ze kwam al aanrennen. Ze was zijn oefenpop, zijn demonstratiemodel.

Het ging goed. Onder begeleiding van mooie dansmuziek, maar vooral dankzij Canetti, die voortdurend hardop de maat telde, legden Willem en het meisje een beginstukje foxtrot op de mat dat er wezen mocht. Willem was zo geconcentreerd met de les bezig dat hij er niet aan toe kwam iets tegen zijn partner te zeggen. En Canetti telde

maar: “Links, rechts, één twee drie, – links, rechts, één twee drie...”

De les was afgelopen. “Het ging goed, hè?” zei Willem tegen het meisje. Ze knikte en keek hem lachend aan. “Tot volgende week!” zei ze.

Het had veel slechter gekund, dacht Willem toen hij met een tevreden gevoel naar het huis van zijn hospita fietste. Het duurde lang voor hij de slaap kon vatten. Steeds bleef de avond aan hem voorbijtrekken. Vlak voor hij insliep hoorde hij Canetti nog tellen: “Links, rechts, één twee drie, – links, rechts, één twee drie...”

De tweede les

Ze was er niet. Hij schrok ervan. Zittend op dezelfde barkruk had hij de gezichten nagelopen. Ze was er niet! Canetti kwam de zaal binnen. Nog één keer ging Willem de gezichten van de dames langs. Nee, ze was er niet.

Hij koos een andere dame. Zwart haar, minder vriendelijk, stug. Het dansen ging redelijk, dankzij Canetti, die feilloos de maat aangaf. Zou ze ziek zijn, vroeg Willem zich af. Of is ze er misschien mee gestopt?

Teleurgesteld fietste hij die avond naar zijn kamer toe.

De derde les

Al bij binnenkomst zag hij haar zitten en een scheut van vreugde ging door hem heen. Ze zat onopvallend tussen de andere dames en had hem niet zien aankomen. Maar even later zag hij dat ze zijn richting op keek.

De les ging weer beginnen. Hij stevende snel op haar af, voor een ander haar zou inpikken. Lachend liep ze met hem mee.

“Ik was verhinderd,” zei ze, “familieomstandigheden.”

Net voor Willem kon vragen of de familieomstandigheden toch hopelijk niet ernstig waren, zette Canetti de muziek op en ging het dansen beginnen. “Ik heb geoefend met de juffrouw!” riep ze nog snel in Willems oor, toen Canetti met tellen begon.

Ik heb geoefend met de juffrouw! Ze wilde blijven, niet achteropraken door de gemiste les. *Ik heb geoefend met de juffrouw.* Dat zinnetje zou Willem zijn hele leven blijven. Omdat hij het zo aandoenlijk vond. Teder, lief.

Behoedzaam hield Willem haar tijdens het dansen vast. Het ging goed. De les vergde de opperste concentratie, waardoor ze aan spreken niet toekwamen. Hij kende nog steeds haar voornaam niet. Tussen twee dansen door kon hij toch nog iets tegen haar zeggen. “Wat doe je voor werk?” vroeg hij.

“Verkoopster,” zei ze, “in de Bijenkorf.”

Die nacht kon hij de slaap niet vatten. De verkoopster uit de Bijenkorf kon hij niet

uit zijn gedachten krijgen. Haar fragiele gestalte. Haar brilletje. Haar blonde haar. En dat zinnetje: *Ik heb geoefend met de juffrouw.*

De vierde les

Ook de vierde avond leek veelbelovend te worden. Maar dat veranderde al snel toen Canetti aankondigde dat hij met tellen zou stoppen. “We zijn nu zover,” zei hij, “dat jullie zelfstandig op de maat van de muziek gaan dansen. Jullie moeten vertrouwen hebben in je eigen maatgevoel.”

Dat maatgevoel leek bij Willem geheel te ontbreken. Het leek nergens naar. Hij stuntelde als een kreupel kalf over de dansvloer. Hij trapte op haar tenen, schopte tegen haar enkels en zei voortdurend ‘sorry!’ Met háár maatgevoel leek weinig mis te zijn. Ze klaagde niet over Willems geschutter, maar ze kon er natuurlijk onmogelijk blij mee zijn. Willem schaamde zich.

Goddank, dacht hij, toen Canetti het einde van de avond aankondigde. Fietsend naar zijn kamer besloot hij niet meer naar dansles terug te gaan. Niet meer naar de dansles en niet meer naar de psychiater.

Links, rechts, één twee drie, – links, rechts, één twee drie...

Liggend in bed lag hij die nacht naar het plafond te staren. Hij stelde vast dat hij het niet alleen kon in het leven. Hij had iemand als Canetti nodig. Iemand die de maat aangaf. De maat des levens. Een levens-souffleur.

Rinus Spruit

(1946, Nieuwdorp) werkte als verpleegkundige en taxichauffeur voordat hij op 55-jarige leeftijd begon met schrijven. Hij debuteerde in 2009 met de roman *De rietdekker* (uitgeverij Cossée) en won sindsdien verschillende literaire prijzen. Als schrijver van non-fictie specialiseert hij zich in essays over en bloemlezingen van negentiende-eeuwse Zeeuwse wetenschappers. In 2023 schreef hij het geschenk voor de Week van het Zeeuwse Boek: *Dokter worden is niet moeilijk*.

Neodymium

Adriána Kóbor

Als ik je stoppelbaard aanraak, voel ik me weer thuis. Ik plooi mijn hoofd in de holte boven je sleutelbeen, naast je nek. Ik heb je niet opgegraven. Of toch? Net? Onder jouw hoofd hoef ik mijn hoofd nergens over te breken. Toch is dat soort vertrouwen ver te zoeken.

Ik wil je weer opgraven, *jou*, die ik – als een hond doet met iets lekkers –, heb begraven.
Je viel me nooit ten prooi. Je bent zelf een schrijver, en ook al zijn we bekend en ongekend tegelijk, ik weet: een schrijver zet zich altijd aan de kantlijn.
Het ego dat zich onder het vergrootglas steeds gekleineerd voelt, verschilt dan ook enorm van het ik – het echte zelf, dat van kinds af de directeur van het leven is.

Het onbepaald lidwoord zegt het al: ‘een schrijver’ is dan ook een van velen.
Het deinzende duinen ontduiken, de loopgraven dichten en wachten op een aanslag. Dit kan tegelijk.
²⁴ Zoals een verhuisdoos met het opschrift: Altijd een warm welkom.
Neodymium. Het is gekerfd op de harde schijf

van ons geheugen. Nog een ‘ons’ – 28,349523125 gram – en het is: de onze. Onder de donsdeken: je knipperende ogen. Je bent nog zo knap en knapperig als op de eerste dag dat ik je als de mijne heb genomen. Het magnetische veld is intrinsiek aan neodymium en sterk.

In het luchtledige, zonder zwaartekracht. *Trem das Onze*. Wacht je, of verwacht je mij nog, het speelt geen rol. Op dit veld zijn wij zowel naïef als sterk; onze polen kunnen zich niet scheiden. Onaangetast drijf je in mijn speeksel, en met elk lichaamssap word je properder dan voorheen.

Ik ruik de lawinegeur van het witte papier. Het gevaar in het geweer: Men hoort schoten.
Uit woordangst zie ik je in het donker verdrijven. Maar als ik je voor me zie, verspeel ik je niet nog een keer. *La mia storia tra le dita*. Letterlijk en figuurlijk, weeg je, als de perfecte cirkel van goud.

Als we het licht zien, of als het vocht ons aanraakt, komen wij tot bederf.

25

Adriána Kóbor

(Hongarije, 1988) schrijft al haar hele leven. Ze publiceert internationaal in verschillende talen, waaronder het Engels, Hongaars, Italiaans en Nederlands. Sinds 2008 brengt ze haar gedichten naar het podium (van bijvoorbeeld Poëziebus en Brussels Poetry Fest). Ze bundelde haar dichtwerk in 2022 in het boek *Ele está morto: A hanyatlás szöge* (Budapest, Gondolat Kiadó). In juli 2023 nam ze deel aan residentieprogramma Leeuwenpoort. Sinds het najaar van 2023 is ze redactielid van tijdschrift *De Baaierd*.

Nachtduik

Heleen van den Hooven

Halverwege de nacht ontwaak ik ruw. De zee is onstuimig. De Golvenjager slingert heen en weer, sidderend en kreunend. Het hout kraakt. Mijn schouder belandt met een smak tegen de zijkant van de bedstee. Nog net voorkom ik dat mijn hoofd tegen de planken klappt. Bij de ruige zuidwester! Wat gaat het tekeer. Als ik niet gezekeerd was aan mijn bedriem lag ik nu op de grond. Met handen en voeten zet ik me klem tegen de houten wanden. Het schip duikt een golfdal in, een volgende golf tilt het op; voeten boven, hoofd boven. Het beeld door de patrijspoorten wisselt tussen een donkere watermassa en de nachthemel vol sterren.

De hoge golven wakkeren de onrust in mijn hoofd aan. Wat kan ik nog doen in de halve maan die voor ons ligt voordat we Archipellico bereiken? Ik moet iets verzinnen, anders is het leed niet te overzien.

Mislukkeling! Miezerige garnaal!

Sirenen, daar zijn ze weer. De stemmen in mijn hoofd blijven me achtervolgen.

“Indrukwekkend. Ik voel me gelijk stukken beter,” gnuif ik. Mijn vingers in mijn oren stoppen helpt niet. Ze zijn al binnengedrongen. Met gemak overstemmen ze het geluid van de golven, die met kracht te pletter slaan op de boeg van de Golvenjager. Rusteloos rol ik van mijn ene zij op mijn andere.

“Negeer ze, concentreer je op wat anders,” commandeer ik mezelf.

De houten spanten kreunen. Wind giert tussen de touwen door, de zeilen klapperen. Met een zucht draai ik op mijn rug, al is bij golven van dit formaat een horizontale positie in mijn bedstee onmogelijk. Alles deint: mijn gedachten, het matras, mijn kajuit, mijn schip.

Je kwam je belofte niet na, slijmerige kwal.

Ik probeer me te concentreren op de geluiden rondom me. Het helpt geen zier. Blijkbaar is het kabaal van de Golvenjager op een ruige zee te vertrouwd om hun afgrijselijke gekrijs te verjagen. De deining van de zee is te verdragen, maar dat gedoe in mijn hoofd; gek word ik ervan.

“Doe dan iets,” snauw ik mezelf toe, “laat ze toch niet zo makkelijk vat op je krijgen.”

De Golvenjager stampet en trilt als een volgende golf de boeg overspoelt. De storm

loeit om de kajuit, windvlagen geselen de zeilen.

Met moeite gesp ik de bedriem los, hijs me op aan de deurpost van de bedstee, vind mijn evenwicht en loop, toch nog wankel van de slaap, via het zware bureau naar de vastgespijkerde stoel. Over de rugleuning zwiert mijn kleding, buitgemaakt op een van de galjoenen. De broek schiet ik aan en de tuniek gooi ik over mijn hoofd. Snel snoer ik de bijbehorende riempjes vast. Als laatste gesp ik mijn gordel met dolk en mes om. “Verlaat nooit ongewapend je kajuit,” drukte Ré me op het hart.

Weet hij van mijn nachtelijke escapades? Zenuwen gieren ineens door mijn lijf.

“Doe rustig,” spreek ik mezelf streng toe.

En wat dan nog? Ik ben de kapitein en ik kan doen wat me goeddunkt.

De diepe zucht vertelt me wat anders. Hoe dan ook, als het goed is, ligt Ré nu op één oor.

Ik sluip naar de deur. Vrijheid en avontuur, tegen die grote verleiders is nauwelijks weerstand te bieden. Het zeewater in mijn aderen komt wild tot leven.

Voorzichtig gluur ik door de patrijspoort naar buiten. Ré is nergens te bekennen. Mijn hand ligt op de deurklink, even houd ik in. Het is beter dat niemand ooit te weten komt hoeveel informatie ik op deze manier vergaarde. Ik wrijf mijn zeedraak Ejda, het zeejuweel aan de bovenkant van mijn oor, over haar rug.

“We gaan voor een nachtduik, de duistere stilte in om die naargeestige sirenen de mond te snoeren, met hun hatelijke opmerkingen. En om mijn gedachten stil te zetten. Na een diepzeemeditatie krijg ik meestal de beste ingevingen.” Ejda likt mijn wang, altijd klaar voor een nachtduik.

Buiten rukt de wind aan de kajuitdeur. Met mijn hele gewicht aan de deurklink voorkom ik nog net dat het zware geval met een smak dichtklapt. Mijn hart roffelt. Een dek lager staat mijn derde bootsman Zem met zijn rug naar me toe aan het stuurwiel. Als ik het een beetje slim aanpak, merkt hij niets. Het kabaal van de zee maskeert mijn voetstappen en mijn donkere huid gaat met gemak op in de nacht.

Alsjeblieft, Zem, niet omkijken.

Zo behoedzaam mogelijk sluit ik de deur en geef hem met mijn heup een duwtje na. Langzaam zuig ik de zilte lucht tussen mijn lippen naar binnen. Het wervelt in mijn longen, een verademing na het bedompte van de bedstee. Zem kijkt geconcentreerd de verte in, het stuurwiel stevig in zijn handen. Geen dansende krullen, zijn haren druipen. Grote golven spoelen over het benedendek en door de spuigaten de zee weer in. Nergens een spoor van Ré. Die ligt benedendeks te maffen. Schuimvlokken en zoute spetters vliegen rond mijn oren. Ruig nachtje.

Je faalde zoals niemand anders ooit gefaald heeft, haaiengebroed.

Oh, hun gezang; zo venijnig. De stemmen snijden dwars door mijn ziel. Gefrustreerd

blaas ik uit. Eerst korte metten maken met die sirenen in mijn hoofd. Straks, eenmaal opgegaan in Ejda, ben ik verlost van hun krankzinnige gekerm. Achter Zems rug blaas ik hem een handkusje toe. Pas goed op mijn schip, bootsman.

Met twee sporten tegelijk klim ik de ladder op, die naast de kajuitdeur in de wand verankerd zit. Op het achterdek zak ik meteen door mijn knieën. Zo laag mogelijk over de dekplanken kruip ik naar het gat in het achterste achterdek. Niemand te bekennen. Mijn schip zwoegt zich door de wilde zee. “Je slaat je er wel doorheen, maatje. Ik noem- de je niet voor niets Golvenjager. En bij Zem ben je in goede handen.”

Het licht van een vuurtoren in de verte strijkt met tussenpozen over het donkere wateroppervlak en raakt de zeilen.

Aan, uit.

Eén, twee, drie.

Aan, uit.

Een geruststellende regelmaat van donker en licht. In de nacht heeft donker mijn voorkeur. Ik bof met de nieuwe maan. De zwarte zeilen zijn gehesen, maar elke lichtstraal die het schip raakt, is een kans tegen mijn zin ontdekt te worden. Volledige duisternis is zoveel fijner, zowel voor een succesvolle entering als voor geheime nachtelijke duiken met mijn zeejuweel.

Ejda staat op de bovenkant van mijn oor fier met haar neus in de wind haar schubben uit te schudden. Ik wacht mijn kans af en duw de touwladder alvast het gat in – daar moet ik straks weer langs naar boven klimmen. Als de drie tellen duisternis ingaan, richt ik me op en stort ik me achter de touwladder aan, recht het donkere gat in met daaronder de helse zee.

Met een plons verdwijn ik kopje-onder. Onmiddellijk heerst stilte. Dit is waar ik vandaan kom. Hier hoor ik thuis. De onderwaterwereld, de baarmoeder van het leven, blijft me betoveren. Met stevige slagen zwem ik een stuk van het op de golven klappende schip weg en kom verderop boven. Het water is fris, ik heb wel kouder meegeemaakt.

“Maak je vrij,” beveel ik.

Ejda komt los van mijn oor, groeit uit tot haar ware grootte en cirkelt om me heen. Haar schubben nemen de kleur aan van de zee waarin ze rondzwemt; zwart met kleine fonkelingen door de sterren. Golven slaan over ons heen en spatten in bruisend schuim op de rechtopstaande schubben op haar rug uit elkaar. Ik veeg het zoute water uit mijn ogen en duw een loshangende dreadlock achter mijn oor. Al watertrappend houd ik mijn handen open voor me. De zeedraak duwt haar snuit ertegenaan en verwarmt me met haar adem. Ik buig mijn hoofd naar voren zodat onze voorhoofden raken en we kunnen samensmelten. De magische tinteling is vertrouwd. Het gevoel in haar op te

gaan is aangenaam mild dit keer, dat is ook wel eens anders. Hier kan geen nachtrust – rollend in de klamme bedstee en begeleid door sirenengezang – tegenop.

Vol overgave vullen mijn drakenlongen zich met lucht. Ik zet af met mijn staart en maak vaart. Koel water strijkt langs mijn schubben. Met speels plezier jaag ik op volle snelheid door het water. Ik blaas grote bellen en spring zo hoog mogelijk de lucht in. Met veel kabaal en gespat kom ik neer. Eenmaal uitgeraasd, geef ik een klap met mijn staart en duik onder water, loodrecht omlaag, de diepte in.

Stilte volgt.

Niets zuivert me meer dan dit. De zee, de grote zuiverzee spoelt alle zorgen van me af. Gewichtloos zweven in het water, boven deinende kelpwouden met schitterende visjes, lichtgevende kwallen en wuivende anemonen in paars, roze en geel. Het is adembenemend. Hoe licht kan het leven zijn? Soms droom ik dat ik niet meer uittreed en voor altijd als zeedraak door de oceanen zwerf. Wat een vrij leven zou dat zijn.

Nergens is het stiller dan diep onder water: gedempte geluiden, geborgenheid, vrede, pure focus. Het wateroppervlak mag nog zo onstuimig deinen, in de diepe wateren heb ik daar geen last van. En opgegaan in Ejda hebben de sirenen geen vat op me.

Op volle snelheid schiet ik nog verder omlaag. Langzaam wennen mijn ogen aan het donker. Even houd ik in en luister. Vanuit de verte klinkt walvissengezang; mannetjes op zoek naar een vrouwtje. Er zit iets van droefheid in de tonen, een ondraaglijke eenzaamheid. Misschien lokt juist dat de vrouwtjes en bieden ze daarom hun gezelschap aan. Het zijn de koningen van de zee. Hoe groots en krachtig ze ook zijn, het zijn tedere reuzen. Ik zwem graag met ze. Nu kom ik voor iets anders. Ik duik verder omlaag naar de stille onderstroom.

Zelfs in de stilte is het lastig om mijn gedachten meteen tot stilstand te brengen. Het blijft oefening, scherpste en doorzettingsvermogen vragen om te voorkomen dat gedachtes opborrelen. Als luchtbellens onder water laat ik ze rustig voorbijdrijven. Ik ga niet met ze mee. Ik ben de zee. Ik kwam uit haar voort en zal in haar terugkeren. Het leven is als de oneindige beweging van eb en vloed. In mijn drakenlijf dein ik een tijdje zonder gedachten op de onderwaterstroom.

Dat een magisch zeedier als de zeedraak me verkoos in Cadugeri's onderwatergrotten blijft een grote eer. In hoeverre de zeeheks zich ermee bemoeide, zal wel voor altijd een raadsel blijven. Volgens de oude zeesteenlegende schoot ze kapitein Daniz te hulp en schonk haar een diepzeejuweel. Het is mijn lievelingsverhaal en werd ontelbare keren aan me voorgelezen. Kan de zeeheks ook de oplossing zijn voor mijn probleem? Soms eert ze haar onderdanen met giften.

Is dat de ingeving waarnaar ik op zoek was? Of is het te riskant om haar hulp in te roepen? Magie is een krachtig wapen, en háár krachten zijn gelijk aan de oneindige zee.

Heb ik een keus? Het idee is even uitdagend als gewaagd.

“Oneindige zee, ik dank u voor uw wijsheid,” zeg ik hardop. Mijn woorden bubbelen naar buiten en stijgen omsloten door luchtbellens omhoog. Ik zwem erachteraan. Misschien hebben ze Cadugeri al bereikt. Anders zal de wind ze – zodra ze aan het wateroppervlak uiteenspatten – oppikken, meevoeren en afleveren zodat de heks zich op mijn komst kan voorbereiden. Een rilling loopt al mijn rugschubben af. Moed is het enige wat ik nu nog nodig heb. Een onwaarschijnlijke hoeveelheid moed.

over de
totstandkoming
van *Deining*:

Heleen van den Hooven

(1972) is een van de drie Baaierdgezellen van 2023. Ze studeerde landschapsvormgeving. Als viltkunstenares ontwierp ze een serie landschappen in de vorm van eilanden. Uit die verhalen met naald en draad borrelden verhalen op; zo ontstond het idee voor de trilogiereeks *Zwerfsteen kronieken*. Het verhaal “Zeesteen” werd opgenomen in de verhalenbundel *Werelden ontwaken* (2022) en is een proloog bij deze reeks. Onder begeleiding van meesterschrijver Anna van Praag werkt Van den Hooven aan de finalisering van het manuscript van *Deining*, het eerste deel van de *Zwerfsteen kronieken*. heleenvandenhooven.nl

ZEELAND

Beste Schelde

Micha Braaksma

Beste Schelde,

Ik heb oneindig gejut
en met de meeuwen geschreeuwd.
Gefluisterd met de schelpen
en geluisterd naar de zee.
Ik ben uitgeput.

Strijk je blauwwitte armen uit,
jij zee.

Toon mij jouw kleuren,
trek me in.

Neem mij mee.

Micha Braaksma

(2004) studeert Liberal Arts and Sciences aan Tilburg University. Daarnaast is hij redactielid van *ROATS Magazine*, een literair tijdschrift voor jonge makers. Naast zijn andere creatieve en vrijwillige activiteiten is hij jongerenambassadeur van De Baaierd. michabraaksma.com

Luctor
Rob Haster

Ik wortel en verzink
in donkervette aarde
in mijn diepte het kind
dat verdwaalde – verzandde
in verwoestenij –
van tijd

Doodstil lig ik
onder zwijgen en droogte – ontspeeld
handen weren – ogen fronsen
liefde wenkt
in mijn diepte het kind
knedend met klei

Ik worstel en de zaailing
komt boven – speelt
droogte tot dromen
dromen tot dijken
water tot land – en ik voel

klei in mijn hand,

Rob Haster
uit Zierikzee haalt zijn
inspiratie uit kunst,
muziek, natuur, filosofie,
allerhande ervaringen en
uiteraard het water en
Zeeland. Hij dicht al sinds
de middelbare school en
publiceerde drie bundels:
Daar ben je (2016), *Uit
beeld tevoorschijn* (2017)
en *Lijnen van jij* (2020).
ontginner.wordpress.com

Rechtsaf aan Hamburg Süd
Nikki Petit

degelijk Duits omringd
neem ik wisselbaden in de Noordzee
en de weekendkrant

sinaasappelbillen lillend in het slib
borsten deinend in hun netten op de golfslag

een zwerm meeuwen die
met Zwitsers geijkte tussenpozen
als aan een kabelbaan over het water scheert

bij eb kan ik te voet naar Vlissingen
kuitdiep tussen de golfbrekers rechtdoor en
vervolgens rechtsaf aan Hamburg Süd

de luie zuidenwind ademt door mijn sudoku
gooit gekef en kindergekrijs neer
waar ik ook mijn handdoek spreid

knarsetandend laat ik de
inmiddels dieprode want voor mijn vingers
onbereikbare zones op mijn rug

nog maar eens zakken
in de pekel

Nikki Petit
(1972) is aangesloten bij
het dichterscollectief
Deinze en poëzieatelier
Brugge. Zij is co-presen-
tator van het radiopro-
gramma De Poëtische
Rode Avond en werkt
mee aan dichterlijke
troostinitiatieven rond
Reveil. Haar gedichten
werden onder andere
geplaatst in *Het gezeefde
gedicht* en *De schaal van
Dighther*. Ze is regelmatig
te vinden in Zeeland, “de
plek waar dichters thuis
zijn, of komen”, aldus Petit.
passipetit.be

van de klei

Jan Zwemer

Van rogge weet ik niks, 'k ben van de klei.
Vragen kun je me naar tarwe en naar peeën.
Van koolzaad weet ik wat, van gerst – en over regen
dat je er beter, zoals hier wordt gezeid,

om verlegen zitten kunt, dan mee. En ook
durf ik van bunders en gemeten reppen,
van tarra, peeslik, kwaaië grond, en verder
nog zo wat termen uit de oude doos.

Zo kunt u mij misschien determineren:
een eilander, een Zeeuw van 't platteland,
die op z'n best aan landbouw heeft geroken,

maar zonder kluiten aan zichzelf en geen verstand
van kunstmest, handel of egaliseren
– het is iets met 'geboren en getogen'.

Jan Zwemer

(Oostkapelle, 1960) is historicus en onafhankelijk schrijver en dichter. Hij schrijft voornamelijk over de sociale, religieuze en politieke geschiedenis van Zuidwest-Nederland. Hij treedt op met Zeeuws- en Nederlandstalige gedichten en verhalen. Zijn gedicht 'De dankdag' werd opgenomen in *De eerste bloemlezing van de Nederlandse poëzie* (2022), samengesteld door Tsead Bruinja. janzwemerschrijft.nl

Hijs een zeil

Jasmijn Verhoef

Ik wrijf de nacht uit mijn ogen.
Er staat een frisse ochtendwind en ik –

Ik schep mijn handen door het water
en spoel weg
met de morgenstond,
drie glazen cola van gisteren,
één verstekeling met de naam Meeuw,
kikkerdrillen over van de lente,
prikkelbessen, droogboeketten,
een deurklopper,
resten van een touw,
en op de Tongelreep
schitteringen van het water op de kadewand,
en een boei uit mijn greep ontsnapt.

Er moet ruimte voor zomer,
voor andere geluiden,
voor matrozen, bootsmannen,
voor bladeren overgoten in zonlicht,
voor fietswielen, treurduiven,
voor een tent die een huis wordt,
en een dek waar je altijd
met blaren mag staan.

Dát spoelt er aan
in de frisse ochtendwind.
Een schipper –
weerkaatst vanaf het wateroppervlak.

Jasmijn Verhoef

studeerde dit jaar af aan University College Roosevelt (Middelburg) met een bachelor in het *pre-medical* programma en rechten. Momenteel volgt ze het laatste jaar van de bachelor Rechtsgeleerdheid in Utrecht. Belangrijke thema's in haar gedichten zijn o.a. 'thuis' (en in welke vormen we thuis kunnen zijn), de connectie met water en varen, verlies, en ziek zijn.

Ik wil naast je liggen

Rodaan Al Galidi

Ik wil naast je liggen
zoals de golf naast de golf.
Ik wil één met je worden
zoals de golf met de golf.
Ik wil je volgen
zoals de golf de golf.
Ik wil in je reizen
zoals de golf in de golf.
Ik wil je leiden
zoals de golf de golf.
Ik wil in je verdwijnen
zoals de golf in de golf.
Ik wil je omhelzen
zoals de golf de golf.
Ik wil je zoals de golf,
blauw
en eeuwig reizen.

Rodaan Al Galidi

is dichter en romanschrijver. Zijn dichtbundels *De herfst van Zorro* (2007) en *Koelkastlicht* (2016) waren genomineerd voor de VSB Poëzieprijs. De roman *De autist en de postduif* (2011) won de Literatuurprijs van de Europese Unie. Kort daarna zakte hij voor het inburgeringsexamen. Zijn recentste roman is *Holland* (2020). Al Galidi begeleidde gezelschap Rezan Habash i.h.k.v. het Baaierd-gilde. rodaanalgaldi.com

Zacht wazelt hij zijn verhaal

Over de haiku-kunst van de Zeeuwse meester J.C. van Schagen

Michel Dijkstra

Dankzij dichtregels als deze waant de lezer zich direct in het Oosten:

ergens moet het zijn
een soort verwilderde tuin
van oude stilte

de boom voor het huis
zacht wazelt hij zijn verhaal
niemand begrijpt het

het heeft geregend
de tuin dampt goede geuren
aarde die verlangt

Aan het woord is echter niet een Japanse schrijver, maar de Zeeuwse dichter J.C. van Schagen (1891-1985), wellicht de grootste Nederlandse haiku-dichter aller tijden. Zijn gedichten bevatten alles wat je van het genre kan wensen: een perfecte balans tussen humor en ernst, verstillend en drama, vluchtigheid en monumentaliteit.

Neem de eerste haiku van bovenstaand drieluik, die speelt met de tegenstelling tussen het abstracte en het concrete. De beginregel “ergens moet het zijn” neemt de lezer meteen mee op een zoektocht vanuit een even sterk als onbestemd vermoeden dat, ook in de tweede regel, open en bewust onduidelijk blijft. De blijkbaar gezochte plek bestaat namelijk uit een verwilderde tuin – maar niet helemaal, want de dichter duidt deze plaats onmiddellijk aan als “een soort”. In de slotregel wordt het beeld van de tuin nog dubbelzinniger, want deze locatie bestaat uit stilte. Zo slaat de tuin zowel op een concrete plaats als op een innerlijke ruimte.

Vanwege de gesloten akoestiek van de haiku vermoed ik dat de dichter een ommuurde of op een andere wijze besloten tuin voor zijn geestesoog heeft. De enige open klank die Van Schagen gebruikt, is de langgerekte ‘o’ uit “soort” in de tweede dichtregel; voor de rest lijkt alles gefluisterd, omfloerst, gedempt... Vanzelfsprekend kan de door de poëtische woorden opgeroepen tuin tevens op niets anders dan het gedicht zelf slaan.

Hoe het ook zij, in het centrale paneel gaat de wereld open. Dichtregel één wordt

gedomineerd door krachtige ‘o’-klanken, terwijl in regel twee de ‘a’ de boventoon voert. Het lijkt erop dat de dichter in deze haiku inzoomt op een element van de tuin: de “boom voor het huis”. Het geluid van de takken die zachtjes op de wind bewegen vormt een taal, die echter onbegrijpelijk is. Van Schagen gebruikt in deze context het misschien bevreemdende woord ‘wazelt’, dat in diverse Limburgse dialecten opduikt en verwant is aan ‘bazelen’ en ‘wauwelen’. De betekenis van deze drie werkwoorden is hetzelfde: onzin vertellen. Het ‘elen’ waarop zowel ‘bazelen’ als ‘wauwelen’ eindigt, duidt bovendien een constant doorgaande toestand aan. De boom blijft zijn verhaal maar wazelen. Dankzij dit geheimzinnige beeld construeert Van Schagen een contrast tussen de gewone manier van spreken, die primair op begrip en de daaruit voortvloeiende acties is gericht, en de onduidelijke zelfmededeling van de boom. Of deze bomentaal zinloos is, vormt een vraag die ik voorlopig open houd. De tweede haiku ontleent zijn kracht in ieder geval aan het gegeven dat je de mysterieuze dimensie van een boom in het hier en nu aan kunt treffen.

In de slothaiku slaat Van Schagen een andere, meer pastorale toon aan. Na een regenbui stijgen geurige dampen op uit de tuin. Dit etherische beeld wordt echter direct vereenzelvigd met “de aarde die verlangt”. Ook hier betreft de dichter twee tegenpolen doeltreffend op elkaar. Wie de drie haiku’s achter elkaar leest, reist via een minimum aan woorden door een tegelijkertijd contrastrijke en uitgebalanceerde wereld; hij kan de eenheid ontdekken tussen het concrete en het abstracte, tussen het alledaagse en het mysterieuze en tussen het etherische en het aardse. Een zeldzaam literair genot, dat onwillekeurig aan Japanse grootheden als Bashō (1644-1694) of Akiko Yosano (1878-1942) herinnert.

Hoe komt Van Schagen tot dit poëtisch meesterschap?

Narrenwijsheid: de lange schaduw van een debuut

Van Schagen is een van die dichters waarvan het debuut direct als een meesterwerk werd beschouwd. *Narrenwijsheid* (1925), een hoogst eigenzinnige bundel proza-gedichten, is een klassieker in de Nederlandse poëzie en werd bijvoorbeeld commentarieerd door Gerrit Komrij en, meer recent, gebloemleesd door Ingmar Heytze in *Ik ga maar en blijf* (2008).

Het van een Spinoza-citaat voorziene titelgedicht zet direct de toon: “Niets is dat niet goddelijk is/ daarom wil ik niets uitzonderen/ ik geef geen namen”. Deze houding van niet-oordelen wordt vervolgens in een lange, parlando-achtige passage verbonden met de regen die op alles en iedereen gelijkelijk neerplentst: “zo regent de regen/ daarom geef ik geen namen/ ik ga maar en ben”. Bijzonder sterk aan Van Schagens debuutbundel is dat hij niet alleen een verheven maar soms ook ronduit humoristische toon aanslaat: “Ge hadt God en de wereld lief/ toen sprong uw bretel

los”. Een stijlkenmerk, overigens, dat later door literatoren als Gerard Reve werd geperfectioneerd.

Keerzijde van de lof die de dichter voor zijn debuut ontving, is de druk om een bundel van hetzelfde kaliber te produceren. Volgens veel critici is Van Schagen hierin nooit geslaagd. Bovendien zou hij naarmate de jaren vorderden steeds minder in staat zijn om het kaf van het koren in zijn oeuvre te scheiden. Dit leidde ertoe dat hij vanaf halverwege de jaren zestig van de vorige eeuw steeds meer werk in eigen beheer uitbracht, onder meer de *Domburgse cahiers* (1963-1975). Opvallend genoeg lijkt deze drang om alle schrijfsels aan zijn publiek voor te leggen een consequentie van zijn mystieke grondhouding: “Ik [wil] niets uitzonderen/ ik geef geen namen.” In zekere zin heeft Van Schagen zich inderdaad nooit aan de lange schaduw van zijn debuut kunnen ontworstelen.

Dit betekent echter geenszins, zo haast ik mij te zeggen, dat er in zijn oeuvre sinds *Narrenwijsheid* geen enkele ontwikkeling zit. In tegendeel: het lijkt mij dat Van Schagen door zijn haiku’s enkele mystieke aspecten van zijn debuutbundel verder perfectioneerde. Overigens bedoel ik hier met ‘mystiek’ zeker niet een hang naar een hogere, deze wereld overstijgende dimensie maar eerder een eerbied voor het wonder van het alledaagse. Deze levenshouding kom je ook tegen bij Van Schagens tijdgenoot Nescio (1882-1961), die in het ochtendgloren over de Hollandse velden “het begin van de schepping” ziet.

In het titelgedicht van zijn debuutbundel gebruikt Van Schagen Spinoza’s opvatting van God als de Natuur of de Ene Substantie om zijn wijsgerige standpunt te onderstrepen. De talrijke prozastukjes uit hetzelfde werk hebben echter een minder zwaarwichtige toon, die de grondstof voor zijn latere haiku’s vormt. Bijvoorbeeld deze regels, die alle-maal afkomstig zijn uit het prozagedicht “Meisje”:

Als ik haar niet begrijp, is het altijd omdat ik niet eenvoudig genoeg ben. (...)

We stonden ’s avonds op een brug, in de Utrechtse straat. Zij keerde me naar de stille gracht, waar het donker was en rustig van water en grote bomen. Dit is ons, zei ze trots, en – ze keerde me naar de rammelende etalagestraat – dit is de rest. (...)

Het is stil in het lege huis nu. De middag is hoog en licht over de stad en het is klaar en koel in mijn kamer. Haar bloemen staan op tafel. Het is zo stil in mijn kamer als het bloeien van bloemen.

Deze ontroerende fragmenten gaan over eenvoud en verstillings; frappant genoeg twee elementen die een vast bestanddeel vormen van de haiku. Geen wonder dat Van

Schagen deze contemplatieve neiging, die vanaf het begin bij zijn poëtische arsenaal hoorde, verder kon uitdiepen via het beroemde Japanse dichtgenre.

Van Schagens haiku's: de mystiek van het alledaagse

In zijn haiku's besteedt de Zeeuwse dichter, conform zijn voorbeelden uit het Land van de Rijzende Zon, veel aandacht aan de natuur en de wisseling van de seizoenen. In deze context vormen bomen vaak een soort focuspunt of spiegel voor de veranderende gemoedstoestand, die bijvoorbeeld gepaard gaat met de overgang van zomer in herfst. Bovendien spreekt de dichter expliciet van zijn verlangen om een te worden met de natuur. Bijvoorbeeld in de volgende twee haiku's, die je met wat goede wil op kunt vatten als een boeddhistische wens voor zijn volgende wedergeboorte:

ik zal een boom zijn
en ik zal de vogel zijn
die in me nestelt

ik zal de grond zijn
waar de boom in wortelt
waar de vogel woont

42 Net als in de eerder aangehaalde triade over de verwilderde, stille tuin gaat het in deze dichtregels om een alledaags verschijnsel dat bij nader inzien mysterieus is. Een boom is in principe niets bijzonders, maar zodra een dichter zich verbeeldt dat hij eens een boom zal zijn, krijgt hij een mythische uitstraling. Afgezien daarvan speelt Van Schagen opnieuw met een tegenstelling: ditmaal die tussen beweging en stasis. De boom kan vanwege zijn verworteling in de aarde immers geen stap verzetten, terwijl de vogel het toppunt van vrijheid representeert. Toch heeft ook de vogel een ankerpunt nodig: de boom.

In de tweede haiku lost Van Schagen de tegenstelling tussen beweging en rust op. Beide polen komen samen in “de grond”. Zo komen de tegendelen tot rust. Hoewel de Zeeuwse dichter in deze regels nergens naar begrippen uit de oosterse wijsbegeerte verwijst, voert het mijns inziens niet te ver om op te merken dat hij op zoek is naar een dieptedimensie waaruit alle tegenstellingen voortvloeien en die door de taoïsten Tao en door de boeddhisten boeddhanatuur wordt genoemd. Hoe dit ook zij, Van Schagens haiku's getuigen van een mystiek van het alledaagse: als je goed kijkt naar de dingen om je heen die je meent te kennen, blijkt dat ze in principe altijd méér zijn dan je denkt.

Dat geldt zeker voor de “wazelende boom voor het huis”. Hij drukt iets uit wat je niet kunt verstaan, maar daarom niet minder wijs is. Hij verwoordt de narrenwijsheid.

Epiloog: laat de boom spreken

Ik weet niet in hoeverre Van Schagen op de hoogte was van de taoïstische filosofie, maar via zijn gesprekken met zijn goede kennis, de sinoloog Robert Van Gulik (1910-1967) zou hij wellicht op de hoogte gebracht zijn van het werk van ‘Meester Zhuang’, de gelijknamige geschriftenbundel *Zhuangzi* uit 300 v.Chr. In het eerste hoofdstuk van dit meesterwerk, dat in China en de hele Zuid-Oost Aziatische wereld inclusief Japan een status heeft die je nog het beste kunt vergelijken met die van Flaubert, Proust en Dostojevski in Europa, is er sprake van een zinloze boom.

Ik citeer uit de voortreffelijke vertaling van René Ransdorp:

Hui Zi zei tot Zhuang Zi: “Ik heb een grote boom. De mensen noemen hem Shu. Zijn stam is zo knoestig en vergroeid dat je er geen meetlijn langs kunt houden, en de kleinere takken zijn zo verwrongen dat je er geen passer of winkelhaak op kunt plaatsen. Hij staat langs de weg, maar geen timmerman die ernaar omkijkt. Nu, uw woorden zijn net zo groot en nutteloos. Unaniem keert men ze de rug toe.”
Zhuang Zi zei: “(...) Nu heb jij een grote boom en maak je je zorgen over zijn nutteloosheid. Waarom plant je hem niet op het terrein van niet-bestaan, op de vlakte van wijde uitgestrektheid? Dan kun je ernaast doelloos niet-doen en er onbelemmerd onder slapen. Geen bijl zal zijn leven bekorten, niets zal hem schade berokkenen. Nutteloos, ja, maar waarom zich daarmee kwellen?”

De boom uit Van Schagens haiku-drieluik is net zo zinloos als die van Zhuang Zi. Hij vertelt zijn verhaal, maar niemand begrijpt hem. Hij wazelt.

Sterker nog: hij moet wel wazelen. Op die manier blijft hij bestaan.

43

Michel Dijkstra

is onafhankelijk geleerde op het gebied van oosterse wijsbegeerte en westerse mystiek en publiceerde onder andere *Intimiteit en onthechting: Levenskunst tussen oost en west* (uitgeverij Boom, 2021), dat essays over beeldende kunst, klassieke muziek, poëzie en romankunst bevat. Begin 2024 verschijnt bij uitgeverij Boom *Japanse filosofie: De denkweg van verfijning en verbinding*, waarin Dijkstra het Japanse denken hand in hand met de literatuur laat gaan, onder andere het No-theater en de poëzie van Bashō. micheldijkstra.info

laat ook maar

Jan Zwemer

het afscheid van de buurt was lauw
 een hand omhoog, een wenkbrauw soms
 “het beste daar,” zei men – en of
 we wisten wie er komen zou
 in onze plaats, en moest
 die struik niet mee – toch wel de poes?
 “o ja, zo gaat dat,” klonk het vroom
 en: “je hebt hier toch een tijd gewoond”
 en wij, wij dachten zoiets ook:
 we zagen jullie schoorsteenrook
 de auto’s kenden we, de honden
 en hoe de kapsels bij de mensen stonden

alleen die hele kleine vrouw
 die aanbood dat ze helpen wou
 en “ik begrijp het” bij het handen schudden zei
 (we zagen haar voor ’t eerst dichtbij)
 die ... ach, laat ook maar, het moest zo zijn:
 het afscheid van de buurt was lauw

Jan Zwemer

(Oostkapelle, 1960) is historicus en onafhankelijk schrijver en dichter. Hij schrijft voornamelijk over de sociale, religieuze en politieke geschiedenis van Zuidwest-Nederland. Hij treedt op met Zeeuws- en Nederlandstalige gedichten en verhalen. Zijn gedicht ‘De dankdag’ werd opgenomen in *De eerste bloemlezing van de Nederlandse poëzie* (2022), samengesteld door Tsead Bruinja. janzwemerschrijft.nl

Doppegieter in vervoering

Jos Rouw

Doppegieter is weer in staat om de afstand naar zijn garage te overbruggen. Ik heb het gered, denkt hij. Eindelijk. Hij neemt de tijd om op adem te komen voordat hij naar binnen gaat. Hij kijkt om naar de scheve stoep en naar zijn huis. Tussen zijn garage en zijn huis staan vijf andere huizen. Waarom de garage juist bij zijn huis hoort, weet Doppegieter eigenlijk niet. Hij heeft het de vorige eigenaar niet gevraagd. Er zijn wel meer dingen opmerkelijk in deze buurt. Hij kijkt om zich heen, op zoek naar de twee ganzen die altijd vanaf de kreek naar hier kwamen waggelen om bij hem te eten. Hij heeft een zakje oud brood bij zich.

Nu Doppegieter genezen is verklaard – helemaal schoon, zei de arts – kijkt hij ernaar uit om zich weer ieder weekend in zijn garage te verschansen en er te sleutelen aan zijn Hispano Suiza. Toen die in 1935 gemaakt werd, was de buurt nog relatief jong. Doppegieter droomt ervan om met de auto naar de einder te bollen, zoals hij het noemt, maar voorlopig zal het er niet van komen. Hij heeft te veel last van zijn vingers. Van zijn tenen trouwens ook. Het is de nasleep van de chemotherapie. Hij legt een hand op de stoffige motorkap, bewondert de auto als een kunstwerk en loopt dan door de achterdeur naar buiten.

De kleine binnenplaats achter de garage is omringd door schuttingen die zijn overwoekerd door klimop. Er staat een plastic tuinstoel, een tafeltje en een bierkrat vol lege flesjes. Ach, bier. Jarenlang dronk Doppegieter elke doordeweekse dag een flesje nadat hij thuis was gekomen van de verpakkingsfabriek. Op vrijdag dronk hij er een paar meer, en op zaterdag zoveel hij wilde. Tot hij zichzelf een keer weerspiegeld zag in een winkelruit in de Noordstraat en wist dat het voorbij moest zijn. Als hij nog een tijdje mee wilde gaan, moest hij voor zijn lichaam gaan zorgen.

Doppegieter is inmiddels 48. Bijna oud, zegt hij er graag glimlachend bij. Maar zijn leeftijd doet hem wel iets. Of het is niet zijn leeftijd op zich, maar de afstand die hij ervaart tot jonge mensen. Zijn jongste collega’s bij de verpakkingsfabriek werden geboren na de invoering van de euro en na de opening van de Westerscheldetunnel. De afgelopen jaren betrapte Doppegieter zich steeds vaker op de gedachte dat ze weinig begrepen. Hij vroeg zich af hoe je kunt voorkomen dat je verbitterd raakt, of verzuurd – welke van de smaken ook maar erger is.

De willekeur in zijn lichaam heeft hem intussen antwoord gegeven. Nu is elke nieuwe dag een geschenk. Af en toe welt er een extase in hem op.

Hij was nog niet zo lang gestopt met drinken toen de arts een uitspraak deed die als een sloopkogel op hem afkwam. Zijn gezicht vertrekt een beetje bij de herinnering. Hij gaat voorzichtig in de tuinstoel zitten. Hij voelt aan de zakken van zijn bodywarmer. Uit de ene haalt hij een aansteker tevoorschijn, uit de andere een doorzichtig zakje met een joint erin. Gekregen van Twan, die verderop in de straat woont. “Dan heb je geheid minder last van je vingers,” had Twan gezegd. “Kun je weer lekker sleutelen.”

Doppegieter heeft nog nooit drugs gebruikt. Hij wordt er al dertig jaar van weerhouden door het verhaal dat Robin, een klasgenoot in zijn examenjaar, hem had verteld. De zomer ervoor was Robin met vrienden naar de Loonse en Drunense Duinen gegaan. Daar waren ze verdwaald nadat ze paddo’s hadden gegeten. Robin had tegen een boom gezeten, naar het zand gekeken en gevoeld hoe zijn ziel in stukjes uiteenviel. Het was een angstig karwei geweest om hem weer in elkaar te zetten en intussen een uitweg uit het grote natuurgebied te vinden.

Ik moet dat spul natuurlijk niet over één kam scheren, denkt Doppegieter. Paddenstoelen zijn waarschijnlijk iets heel anders dan een jointje van de buurman. Mijn ziel blijft vast heel. En als ik te licht in mijn hoofd word, eet ik gewoon wat brood.

Doppegieter steekt het jointje op en inhaleert soepel. Roken, ook een gesneuvelde gewoonte. Hij herinnert zich de volle asbak op zijn salontafel, de merken sigaretten die zijn vrienden kochten, de mistige cafés waar ze het weekend inluiden. Waar zouden die jongens zijn gebleven, vraagt hij zich af, en hoe zouden ze omgaan met de tijd?

⁴⁶ Doppegieter kijkt op. Hij hoort een vreemd getik. Het begint al te werken, denkt hij. Kan dat, zo snel? Hij trekt zijn muts een beetje omhoog en krabt aan de eerste millimeters van zijn terugkerende haar.

Dan hoort hij het weer. Het geluid komt uit de garage.

Doppegieter komt langzaam overeind en schuifelt naar binnen. Met het jointje tussen zijn vingers duwt hij de garagedeur een eindje omhoog.

“Dat meen je niet,” zegt hij. “Kom erin, jongens. Wat ben ik blij dat ik jullie weer eens zie.”

De ganzen volgen hem door de garage naar de binnenplaats.

“Ik dacht dat jullie mij nu wel vergeten zouden zijn. Wanneer hebben jullie hier voor het laatst gegeten? Toch wel ruim een jaar geleden?”

Met een kreun gaat Doppegieter zitten.

“En wat voor een jaar,” mompelt hij. Hij steekt het jointje opnieuw aan. De ganzen scharrelen rond. Af en toe kijken ze met hun rozijnenogen op naar Doppegieter.

“Jullie hebben gelijk, jongens,” zegt hij. “Ik zou het bijna vergeten.” Met het jointje in zijn mondhoek scheurt hij het oude brood in stukjes. Die strooit hij over de binnenplaats.

Als driekwart van Twans cadeau is verdwenen, valt Doppegieters blik op de hoge coniferen van de burens. Ze deinen heen en weer onder de schemering. Steeds sneller. Uiteindelijk zwiepen ze tegen de schutting.

“Zien jullie dat ook?” vraagt Doppegieter. De ganzen zijn uitgegeten. Ze liggen rustig aan weerszijden van zijn stoel.

“Ik zou haast denken dat ik iets aan mijn oren heb. Het is net of er een afstand is tussen mijn gehoor en mij.” Hij strekt zijn linkerarm uit en houdt zijn hand open. “Hier ongeveer. Hier begint het geluid van de coniferen pas. Ik hoor een afstand.”

Hij rookt verder tot hij bijna zijn lippen brandt, gooit het jointje op de grond en trapt het uit met zijn wandelschoen.

De laatste stukjes oud brood eet Doppegieter zelf op. Kauwend staat hij op uit de tuinstoel. Hij stapt de garage binnen, ziet de Hispano Suiza staan en krijgt een ingeving. Hij rolt de garagedeur helemaal omhoog. Dan neemt hij plaats achter het grote, glorieuze stuur. Het sleuteltje zit al in het contact.

Rustig rijdt hij de oude buurt uit, de dijk op, de donkere polder in.

De straatlantaarns schijnen zacht op de smalle wegen. Achter de berm en de bomen hangen zwarte gordijnen. Toch zou Doppegieter alle sloten, alle stroompjes en alle krekken kunnen aanwijzen. Voor hem is het alsof ze gloeien. Hij ziet ze liggen zoals je ’s nachts vanuit een vliegtuig naar de verlichte wereld kunt kijken.

De bomen zingen voor Doppegieter. De ganzen vliegen met hem mee. Door het open raam aan de bestuurderskant vertellen ze hem verhalen over het afgelopen jaar. Doppegieter voelt een lichtheid in zijn ledematen. Hij heeft een grote grijns op zijn gezicht.

“Ik ben er nog steeds,” roept hij. “Ik ben er nog steeds!”

Losgezongen van de tijd rijdt hij van dorp naar dorp. De lichten van de straatlantaarns dansen langs de randen van zijn blikveld. De Hispano Suiza glijdt door de avond. Pas als Doppegieter aan de huizen en de straten ziet dat hij inmiddels in Vlaanderen is, beseft hij dat de auto nog niet kan rijden.

Jos Rouw

werd in 1988 geboren in Terneuzen en groeide op in Axel. Hij werkt als tekstschrijver bij een communicatiebureau in Rotterdam. Samen met Wouter van Acker schreef hij *Terviseks* (‘Meest originele boek’ bij de Zeeuwse Boekenprijs 2016). Korte verhalen van Jos waren te lezen in o.a. *Op Ruwe Planken* en *Ballustrada* en te horen op Radio 1. Ook was hij presentator van Woordwaarde, een reeks spoken word- en poëzieavonden in De Drvkkery in Middelburg.

ochtendrit

Tijs van Bragt

de vonk waarmee je schrijft, is niet
het vuur waarmee je iemand aan een dakgoot hangt

een levering aan rijken bij zee
de zee van handel, van slavernij, de plezier- en ijscozee
die zee op een foto, waarop moeder, op een foto in je telefoon

de autoruiten wasemen, de stranden wachten op toerisme
de dieren slapen onaangeroerd

op een sluipweg met struiken vol vinken
een vos ontwijken zoals je klanten op afstand houdt

in de hoge grassen het geruis van engelen, de gewaden
het gezang van krekels rond een verloren koningsketting
elke schakel een broeder of zuster

neem schuld, broer, neem het
hak nog je paracetamol in deze schrale tijd

avondval

Tijs van Bragt

verkoold hout, de trage duinen en wij

en met as tekent ze een vogel op mijn rug
antraciete vleugels over mijn schouderbladen

leeuwerik, zegt ze, leeuwerik
terwijl ze weet dat ik een kwikstaart ben

een haas richt zijn oren naar de schemermaan
een vlier met witte schermen bekopt, imiteert een bruid

een ekster pikt vergeefs door droge grond
tot een dronkenlap munten verliest

het geld van de goden is zilver, is goud
de lage zon zakt als een rijksdaalder in zee

achter het grijnzende achterland
timmert men metaal tot tanks, tot wapentuig

leeuwerik, zegt ze, leeuwerik
terwijl ze weet dat ik een kwikstaart ben

met haar armen gespreid vangt ze wind
om haar bange lijf slaan vleugels van as

een laatste reepje licht in de glasogen van een koe
berenklauw middelhoog

koningskaars, alles is weer opgekomen

Tijs van Bragt

(1985) is dichter. Zijn werk verscheen in verschillende bloemlezingen en tijdschriften. In 2020 publiceerde hij de bundel *Bonterik Sterrenzager*; in 2022, *Weier*. Daarnaast is hij organisator van De Avond van de Poëzie in Groede. Sinds het najaar van 2023 is Van Bragt redactielid van tijdschrift *De Baaierd*. tijsvanbragt.nl

Ik zoek nog steeds

Coby Aarnoudse

ik zoek nog steeds naar een woord
dat ik als een worm om een haakje
kan plooiën uit kan gooien om jou
te vissen uit mist waarin je verdwaalde
en dreigt te verdwijnen

een stevige zin om jou in te halen
naar de heldere kant waar ik ons samen
zou willen bewaren zoals we ooit zaten
in schemer te staren naar het duifje van oma
dat wit en beweeglijk

het zwijgen doorbrak dat hing boven tafel
hardvochtig behamerd door de klok op de schouw
toen wij nog niet wisten dat de angst
die we kenden alleen maar zou groeien
de buikpijn van woorden

van vuur waar ik later woorden van water
voor heb gevonden die heb ik al zo vaak
aan je gegeven verteld en geschreven
maar je mag ze niet weten of je kan ze niet lezen
of je wilt niet bewegen

Kou

Coby Aarnoudse

verdraag met mij de ijstijd
mijn boot ligt roerloos vast
op stijfbevroren horizon sta me toe
mezelf hier in te graven ik zal niet
lastig zijn mijn ogen sluiten voor
jouw naakte schoonheid
en toenemend verval

een lange winterslaap bij jou
onder de deken ik houd mijn
handen thuis onder mijn zware schedel
en als ik kijk dan is het naar de hemel
de melkweg is terug van weggeweest
nu alle valse sterren
verlopen en verbleekt

als jij en ik in onze moeder zijn
teruggekropen het spijt me wel
dat niemand jouw muziek meer horen zal
en ook mijn woorden gaan de weg niet langer
naar een hart het staren in de ruimte
is me nu genoeg en weten
dat jij naast me bent
en net zo koud als ik

Coby Aarnoudse

staat elke ochtend vroeg op om te schrijven voordat ze in beslag wordt genomen door haar baan of gezin. Momenteel schrijft ze vooral poëzie. Gedichten van haar hand verschenen eerder in *De Baaierd* en in *Alice* (literair katern van *Schrijven Magazine*). Ze stond verschillende keren op het podium van de Kraamkamer om haar werk voor te dragen.

Het kompas

Kris Terwindt

“Wacht eens even, Huug. Heb jij alles?” ongelovig kijkt mijn moeder me aan. “Ook onder je bed gekeken?”

“Ja-haa...” zucht ik.

“En staat je tas bij de auto? Over twee uur...”

“... vertrekken we naar huis. Ik weet het mam,” zeg ik en slenter naar buiten.

Het is maar een klein stukje naar de duinen. De straat uit, de weg over en dan het voetpad af voorbij de hotels. Na de parkeerplaats strekken de duinen zich vers voor mij uit. Ik versnel mijn pas en begin aan de eerste klim. Behendig snijd ik mijn voeten dwars het duin in, zoals papa me heeft geleerd. Bij elke stap sijpelt er een beetje zand door de vetergaatjes van mijn zwarte gympies.

“Wacht even,” hijgt Vincent achter me.

Nee hè, hij is me dus toch gevolgd. Ik zet nog een beetje meer aan. Hoe sneller ik bovenop sta, hoe beter. Van daaruit heb ik overzicht, kan ik mijn route bepalen. En hem afschudden.

“Huug, wacht nou even...” zucht Vincent.

Huug, zo noemt hij me al de hele zomer. Alsof we maten zijn. Alsof hij me kent.

52 Bijna alsof hij mijn vader is.

Ik kijk niet om. “Ritme houden, adem controleren,” zegt papa altijd als we dit duin beklimmen. En als ik op het punt sta om op te geven: “Een duin is ook maar een duin. Kwestie van doorzetten.”

En zo is het.

De zon staat nog niet op haar hoogste punt. Over een uur of twee pas, dan zal het echt warm worden. Nu al plakt er zand tussen mijn tenen. Boven op het duin sta ik stil. Langzaam draai ik rond, neem elke millimeter in mij op. De ruisende branding. Het grijze schuim. Warrig wier op de vloedlijn met prikvliegen erboven. Dat kan ik niet zien vanaf hier, dat weet ik gewoon.

Een eindje onder mij ploegt Vincent door het mulle zand. Zijn buik klotst een beetje over de rand van zijn broek. Zijn kalende hoofd glimt van het zweet. Wat mijn moeder in hem ziet? Ik vroeg het haar toen ze vorige week tosti's bakte. Dat had ik dus beter niet kunnen doen.

“Ik heb recht op geluk,” snauwde ze me toe, en ook nog: “Nu is het mijn tijd!” Toen smeed ze de deur dicht en verdween naar boven tot het ontbijt.

De ochtendbries streelt lauw mijn wangen. Ik zuig het zout diep in mijn longen. Nog even, nog een paar uur, en dan gaan we weer naar huis. Dan zie ik papa weer, viereen we zijn verjaardag.

“Kom op!” spoor ik mezelf aan, en sprint het duin af. Duw mijn benen zo ver mogelijk naar voren. “Ritme houden!” en race het volgende duin op. “Is dit alles wat je kan? Harder, zeg ik je!”

De lucht prikt in mijn longen en mijn benen doen zeer. Ik wil nog veel meer tegen mezelf roepen maar mijn adem is op en het zand is te zwaar. Ik laat me vallen. Met mijn armen wrijf ik een bedje in het zand en strek me uit. Hoog boven mij cirkelen meeuwen. Ze krijsen naar elkaar. Waarschijnlijk hebben ze een nest hier in de buurt.

“Ik doe niks hoor,” hijg ik, maar ze luisteren niet. Ze blijven maar krijsen.

“Dan niet.” Ik draai me op mijn zij. Aan deze kant is het duin minder steil. Zacht golft het naar beneden. Een paadje, net breed genoeg voor een haas of een jonge vos, kronkelt tussen het helmgras en de scheef gewaaide struiken door. Het stopt bij een hoopje van iets. Overblijfselen van een fikkie misschien. Of een dood beest. Met indringers wordt hier korte metten gemaakt. Zo werkt dat in de natuur.

“Daar ben je!” Vincent hijgt en snuift. “Wat een waanzinnig uitzicht Huug, ongekend!” Hij zet zijn handen in zijn zij alsof hij de koning is en kijkt om zich heen. Haalt zijn neus op, rochelt en tuft dan in het zand. “Goed idee van jou om nog even...”

Ik spring op en sprint het duin af, volg het kronkelige paadje. Als ik goed mik passen mijn voeten er precies op. Bijna struikel ik over een uitstekende wortel. Ik kan nog net mijn evenwicht bewaren. Pas in de duinkom sta ik stil. Precies naast het hoopje.

Het is inderdaad een dood beest. Grijze en witte veren liggen in een waaier om het rottende vlees. Dikke vliegen vreten hun buik vol. Her en der is al een stukje bot kaal.

“Hee, wat is dat?” Vincent staat alweer naast me. Hij wijst naar iets wat tussen de resten in de zon blikkert.

Dat ik dat zelf niet heb gezien! Een rond stukje metaal steekt boven het zand uit. Het lijkt wel van goud! Met een stok duw ik hompjes vlees opzij.

“Misschien ligt hier wel een schat,” zegt Vincent nieuwsgierig.

Voorzichtig duw ik de stok in het zand, wip het metalen ding omhoog en raap het op.

“Wat is het, Huug?”

Ik wrijf het zand eraf. Poets het op aan mijn shirt tot het glimt. Het heeft een klepje. Aan de rand zit een uitsparing. Mijn nagel past er precies in. Plotseling schiet het open. In mijn hand ligt een kompas.

“Wow! Huug!” Vincent klapt in zijn handen van plezier. “Wat magisch. Dit is echt supermagisch!”

Illustratie: Eva Bonneur

Hoe hij daar staat, van zijn ene been op zijn andere wippend, als een kind zowat. Ik kan het niet helpen, ik moet wel glimlachen.

De goudkleurige kast is puntgaaf. De wijzers bewegen soepel mee. De rode wijzer lijkt iets dieper te liggen dan nodig, tikt zo nu en dan tegen de plaat.

“Waar is het noorden?” Vincent staat voorovergebogen. Zijn hoofd vlak naast het mijne.

“Dat zie je zo toch ook wel?” Ik wijs naar boven, naar de zon.

Met mijn duim wrijf ik over het bollende glas. Aan de bovenkant is een ringetje vastgezet zodat je het aan je broeksriem kan hangen. Of met een clipje aan je jas.

“Hee Hug, jouw vader...”

Ik knik. Papa weet alles van kompassen. Hij spaart ze, samen met opa. Soms mag ik helpen. Hij leerde mij hoe je ze ijkt, het mechaniek kan schoonmaken. Hoe je de kast een poetsbeurt geeft zonder dat die gaat lekken. In de woonkamer stond een houten vitrine vol bijzondere exemplaren.

“Niet zo speciaal hoor.” Ik geef het kompas weer aan Vincent. “Het is niet eens echt goud, dat zie je zo. En trouwens, de wijzer wiebelt te veel. Misschien is het wel een neppe.” Ik weet ook niet waarom ik dat zeg. Natuurlijk is het een echte. En nog een mooie ook. Maar het is gewoon...

De terugweg lijkt veel langer. De zon schijnt warmer en mijn benen zijn van lood. Vincent loopt naast me. Hij hijgt niet meer. En springt ook niet meer op en neer als een kleuter.

“Ik heb een idee,” zegt hij. Zijn puddingwangen schokken een beetje bij elke stap. “Ik dacht,” hij kucht even. “Ik dacht, misschien kunnen we het kompas straks samen schoonmaken. Dan kan je het aan je vader geven. Voor zijn verjaardag.”

Onze voeten zakken diep in het mulle zand. Kleine prikbeestjes zoemen rond onze benen. Ik sla ze weg. Vincent lijkt ze niet op te merken.

“Het hoeft niet hoor. Het is maar een idee,” zegt hij er vlug achteraan.

Onze sporen van net zijn al bijna vergaan. In de helling van het duin stempelen we verse, naast elkaar. Als we straks naar huis rijden zijn die vast ook weggeblazen.

“Een duin is ook maar een duin,” mompelt ik.

“Wat zeg je?” vraagt Vincent.

“Niks,” zeg ik.

Even staan we stil. De meeuwen zwijgen, en wij ook. We turen wat om ons heen, ieder een andere kant op. Mijn handen gebruik ik als zonneklep. De eerste toeristen komen het strand op, sleuren met koelboxen en parasols. Aan de horizon vaart een container-schip langzaam naar het zuiden.

Per ongeluk stoten onze schouders tegen elkaar. Vincent lacht wat klunzig.

“Lijkt het je wat? Voor je vader?”

“Ik wil het eigenlijk graag zelf houden,” zeg ik.

Meeuwen cirkelen boven scheef gewaaide bomen. Geruisloos landen ze op hun nest. Hongerig piepen de jongen, hun bek opengesperd.

“Ja, natuurlijk. Logisch. Je hebt helemaal gelijk,” Vincent reikt mij het kompas aan. Ik draai het een paar keer in mijn hand rond, laat het dan in mijn zak glijden.

“Weet je: poets jij het op, dan maak ik er een plankje voor, boven je bureau.” Vincent kijkt me aan. “Lijkt je dat wat?”

Krekels wrijven hun vleugels tegen elkaar, verscholen in het lange gras. Een meeuw stijgt op van zijn nest, op zoek naar een nieuwe prooi. In de verte ruist de zee. Ik begin aan het laatste klimmetje, mijn gympies vol zand. Vincent volgt puffend in mijn spoor.

“Als je je voet dwars op de helling zet...” zeg ik, en ik doe het voor.

In mijn broekzak tikt het kompas tegen mijn been.

Haven

Rodaan Al Galidi

Mijn moeder was de haven,
mijn vader een boot.

Mijn moeder was de boot,
mijn vader een zeil.

Mijn moeder was het zeil,
mijn vader een wind.

Mijn moeder was de wind,
mijn vader een horizon.

De haven, de boot, het zeil, de wind, de reis en de horizon
waren mijn moeder
en mijn vader en ik
waren reizigers;
de een van de wereld
naar haar binnenkant,
de ander van haar binnenkant
naar de wereld.

Rodaan Al Galidi

is dichter en romanschrijver. Zijn dichtbundels *De herfst van Zorro* (2007) en *Koelkastlicht* (2016) waren genomineerd voor de VSB Poëzieprijs. De roman *De autist en de postduif* (2011) won de Literatuurprijs van de Europese Unie. Kort daarna zakte hij voor het inburgeringsexamen. Zijn recentste roman is *Holland* (2020). Al Galidi begeleidde gezelschap Rezan Habash i.h.k.v. het Baaierdgilde. rodaanalgalidi.com

Kris Terwindt

(1978) is een van de drie Baaierdgezellen van 2023. Ze stond twintig jaar voor de klas als leraar, begeleider van langdurig zieke kinderen en leraaropleider. Haar liefde ging van jongs af aan uit naar het schrijven en vertellen van verhalen. Haar leerlingen waren haar trouwste publiek. Sinds 2021 studeert ze aan de Schrijversvakschool in Amsterdam. Onder begeleiding van meesterschrijver Enne Koens werkt Terwindt aan haar debuutroman *Kauw van jou*, een krachtig verhaal over verlies en rouw, over vriendschap en je weg terugvinden naar het leven. kristerwindt.nl

Colofon

De Baaierd – Tijdschrift voor Zeeuwse literatuur
Jaargang 2/#2 najaar 2023

Redactie: Tijs van Bragt, Anna de Bruyckere, Dianne Hoogstrate, Hein van Kemenade, Adriána Kóbor, Joyce Pijnenburg en Marte Schallenberg.

Bureauredactie en vormgeving: Joyce Pijnenburg en Martien Luteijn

Druk: Patria, Amersfoort.

Met bijdragen van: Coby Aarnoudse, Micha Braaksma, Tijs van Bragt, Michel Dijkstra, Rodaan Al Galidi, Joyce Pijnenburg, Rezan Habash, Rob Haster, Heleen van den Hooven, Hein van Kemenade, Adriána Kóbor, Frits van Oostrom, Nikki Petit, Jos Rouw, Rinus Spruit, Kris Terwindt, Jasmijn Verhoef, Jan Zwemer
©2023 Het copyright blijft eigendom van de auteur.

Omslagillustratie: Eva Bonneur

Illustraties binnenwerk door: Eva Bonneur,
L. Labeur, Mary Remijnse, Mohamad Abo Zarraa. ©2023

Voor kopij of recensie-exemplaren kunt u contact opnemen
met de redactie van *De Baaierd*.

Postadres:
Badhuis Middelburg
Zusterstraat 7
4331 KG Middelburg
info@debaaierd.nl

debaaierd.nl

Letterenpodium De Baaierd is een productie van Stichting Rimpelingen en wordt ondersteund door Samen in Zee, het Letterenfonds, het VSB-fonds, het Fonds voor Cultuurparticipatie, de Frits Lensvelt Stichting, Cultuurfonds Zeelandia en familiefonds Hurgronje.

Nederlands
Letterenfonds
dutch foundation
for literature

VSBBonds
Iedereen doet mee

Frits LENSVELT STICHTING

Zeelandia
Cultuurfonds Zeelandia

Dit tijdschrift is tot stand gekomen in samenwerking met uitgeverij HetMoet.

Uitgeverij HetMoet hanteert het copyright. Copyright voedt creativiteit, stimuleert verscheidenheid, bevordert de vrijheid van meningsuiting en draagt bij aan een levendige cultuur.

hetmoet.com
ISBN: 978-90-833841-5-3
NUR 324

ISBN: 978-90-833841-5-3

